

Kéjenc kínai kínjai

Amikor Hszi-men Csing és Aranylótusz különböző helyzetgyakorlatokat mutat be egy hátról megvilágított paraván mögött — vagyis a közönség meglehetősen egyértelmű árnyképeket lát, némi sejtelmesen vibráló, diszkó-fényeffektussal dúsítva —, akkor az eltemült hölgy odasúgja partnerének: „*Micsoda izléstelenység!*” Szünetben megnézem az illetőt, fiatal és csinos, igazán nem úgy fest, mint akiből a kényszeredett prudéria beszél. Azóta is kíváncsi vagyok, miért találta oly sommásan elítélendőnek a jelenetet? A kritikus nem engedheti meg magának az efféle tömör és árnyalatlan megállapításokat. Nem úgy, mint a „nyegle” néz, akinek szive joga, hogy eltekintsen az indoklástól, s olyan megjegyzésekre ragadtassa magát, amelyek nem méltók valamely alkotás higgadt esztétikai megközelítéséhez.

Itt van mindjárt az *izléstelen* fogalma. Csúnya a szó, mert valójában nem jelent semmit. Hiszen tudjuk, ízlések és pofonok... Ha tehát a kritikusként történetesen szintén felületi benyomásai támadnak a látottakról, mindenképp ajánlatos cseppfolyós nézeteit okfejtéssel állásfoglalássá szilárdítani.

Ezért nem vállalnám, hogy a *Szép asszonyok egy gazdag házában* körszínházi adaptációját egyszer en izléstelennek nevezem. Sem általánosságban, sem egyes jeleneteit tekintve. A kérdés csak így tehető fel kulturáltan: miért tartom minden eltemült az alapanyaghoz, azaz a regényhez képest *inadekvátnak*, meg nem felelőnek az átdolgozást, illetve miért kárhozzát fesszengszellemi tehetetlenségre a produkció — önmaga lehet segítséghozzá mérten is?

Semmiképp sem azért, mert Hszi-men Csing szerelmi aktusaihoz kell kibicelnünk. Egyfelől a regényremek szinte minden lapján találkozhatunk egy-egy „esetleírással”, másfelől igyekszünk úgyebár, hogy semmi se legyen idegen tőlünk, ami emberi. A zavart azonban épp az okozza, hogy az eladás mindenütt kilúgozott az anyagból, ami abban *remek*, következésképp az ábrázolás erejével hathatna. Az ismeretlen tizenhatodik századbeli szerző prózája nálunk egyáltalán nem ismeretlen — nemrég immár a hatodik nagy példányszámú kiadását érte meg — bár nyilvánvaló, hogy kivált a hűség szexuális életének részletgazdag bemutatása tette ily keresetté; a finom-huncut metaforákkal eladott szerelmi csatározások a pornóirodalom hiányát töltötték be a honi könyvpiacra.

Holott a *Szép asszonyok egy gazdag házában* nem pornó. Írójának sikerült felmutatnia ebben a hömpölygő családregényben az egykorú kínai mandarintársadalom teljes erkölcsi-eszmei kiürülését; s épp azért, hogy alakjainak monomániás, szinte már gépiesen kicsapongó nemi élete mögött bontja ki a közállapotok rajzát. Kompozíciós technikájának rafinériája ez; minél gyakrabban váltják egymást a szereplők az ágyban, mindez annál kevésbé érdekes, viszont egyre dermesztőbben mutatkozik meg az emberi kapcsolatok és érzelmek felszínessége, relativitása, az a magától értetődő *kegyetlenség*, amely a pillanatnyi örömei és múló érdekviszonyok alatt a társadalom állandósult sajátja.

A regény koncepciója meglehetősen egyértelmű. Kéjenc hűsége egy közelgő történelmi vihar eltemült, azt nem észlelve, azzal mit sem törődve, ha úgy adódik, nők árán is megszerzett gyönyörökben próbálnak érvényt szerezni egy életvitelnek — amely nem emelkedhet az *élet-eszmény* rangjára.

Nagyon fontos vonása a regénynek, hogy a történet nem ér véget Hszi-men Csing halálával; a többi figura, házában lakói még vagy kétszáz oldalon át folytatják az elhunyt élvhajász életstílusát. Am epizódjaik mind véresebbek, sötétebbek. Míg végül a tatár Aranyhorda lerohanja az országot, s a szereplők sorsa az apokaliptikus menekülésben jut nyugvópontra. A regény befejezése csakugyan nagy erejű drámai jeleneteket kínál: Holdasszony és gyermeke találkozását a remetével, az elhagyott templomban éjjel megjelenő látomásokat, majd Taj-A-er örökbefogadását, amellyel a Hszi-men nemzetség új korszaka kezdődik.

Paulovics László metszete

Csongor Barnabás saját, új fordításából készített színpadi átdolgozása, éppen ezt a zárófejezetet hagyja el, a mű szerkezeti és gondolati egységét egyaránt szétzörgetve. Konstruál viszont egy lapos keretjátékot valamiféle alvilági ítélszékekkel, amely eltemült Aranylótusz megvallva viselt dolgoit. És szó sem esik az Aranyhorda fenyegetéséről (nincs persze menekülés sem), Hszi-men Csing halála után újszülött gyermekét köszöntik a házában maradt szép asszonyok. És ezzel nemcsak egy

eredeti, egyszerre meggondolkozott történelmi és varázsszerű misztikus megoldást sikerült semmitmondásra cserélni, de az alapanyag egész szellemi koncepcióját is. Ami a színpadra kerül, az alig több a kéjszóvárféles zanzásított kalandjainál; ebben a produkcióban a Mosoly országát idéző, operett-kosztümökbe bújtatott klisék mozognak, Európában működő kínai éttermek kommersz kulisszái között.

És a színészi ábrázolás módja sem segít elmélyíteni a spektakulumot. Illusztrációs képmutogatás látható a színpadon, — ami azt, jelenti, hogy a vázlatos, elnagyolt figurák csupán *lejelzik*, lemozogják a helyzeteket, de nem tárnak fel egyetlen *helyzetállapotot* sem. Sietős monotonia ez, ráadásul több mesélő-narráló is fárasztóvá teszi. Végig kellenem már egyszer gondolni: mi értelme annak, hogy azt, amit látunk, eltemült valaki még be is jelentse? Hűsünk fáradt — mondja netán egy hang —, és hűsünk *csakugyan* lefekszik. Minden meg lesz mondva és mutatva. Holott a gesztus-narrációnak egyedül akkor lenne értelme, ha a mesélő szavai és a játszó cselekvései között *eltérést* fedezhetnénk föl. Ennek az aszinkronnak lehet teátrális mondandója. A pontos azonosságának bekonferált és bevégzett akció között viszont legfeljebb az a hatása, hogy a néző idelől lemond a színészi játék élvezetéről.

Mint ahogy ezt teszi a *Kazimir Károly* rendezésében színrelépő *Bitskey Tibor, Kovács István, Szerencsi Éva, Drahotá Andrea, Polonyi Gyöngyi, Kishonti Ildikó, Goór Nagy Mária, Dzsupsin Ibolya, Neszmélyi Magdolna, Ajtai Adrienn* medd igyekezete láttán is. Mert a nagyvágyú Hszi-men Csing élvezeteinek és kínjainak sajnos, átvitt értelemben is csupán *árnyjátékát* adják. Egysíkban, mélység nélkül.

Mészáros Tamás